

Zpráva ke stavu politických a občanských práv

LEDEN — ČERVEN 2021

Úvodem

Autoři zprávy upozorňují na hrozbu pro právní stát, kterou představuje lhostejnost vlády k zákonným požadavkům na mimořádná opatření pro boj s epidemií nemoci covid-19. Zejména soustavné ignorování povinnosti řádně opatření odůvodňovat představuje kromě protiprávního jednání také praktické znemožnění záměry vlády kontrolovat a podrobovat diskusi. Naopak soudy představují strážce právního řádu a demokratického pořádku, a to i v případě dalších agend, jako je právo na informace. Experti dále upozorňují na diskriminační přístup vlády k cizincům, ohrožení veřejných zájmů novým stavebním zákonem, na problematické zpracovávání osobních údajů vládou za pandemie a na hrozbu digitálního vyloučení osob v souvislosti s opatřeními, která jsou založena na technologiích, které nejsou dostupné všem občanům.

Mgr. et Mgr. Jan Vobořil, Ph.D., JUDr. Jan Hořeňovský, JUDr. Petr Kolman, Ph.D.,
JUDr. Zdeněk Červínek, Ph.D., JUDr. RNDr. Jitka Jelínková, Ph.D.

Hlavní zjištění

HROZBA!

Vláda při boji s epidemií vědomě porušuje principy právního státu

Vědomé a soustavné ignorování zákonných povinností vládou a státním aparátem, které vede k protiprávním zásahům do práv a svobod významné části veřejnosti, je flagrantní hrozbou pro demokratický právní stát. Vláda a státní správa se takového jednání dopouští soustavně od jara 2020, a to navzdory tomu, že mezitím vláda přijala pandemický zákon jako nový - vlastní - právní rámec boje s pandemií.

Zatímco na začátku pandemie bylo kroky vlády, později soudně vyhodnocené jako protiprávní, možné omluvit bezprecedentností situace,

Pozitivní trendy ↗

- ↗ Soustavně precizní a v rámci možností rychlé rušení nezákonných proticovidových opatření českými soudy.
- ↗ Konstantně vysoký standard ochrany práva na informace judikovaný Nejvyšším správním soudem a Ústavním soudem.
- ↗ Daří se bránit rozšíření zásahů veřejné moci do soukromí a citlivých dat občanů (např. přístup hygieny k datům od telefonních operátorů či využívání informací od zpravodajských služeb v trestních řízeních).

Negativní trendy ↘

- ↘ Vláda je lhostejná vůči soudním rozhodnutím rušícím její proticovidová opatření jako protiprávní.
- ↘ Předávání dat do států mimo EU (zejm. technologickým společnostem v USA), které je zřejmě v rozporu s judikaturou Soudního dvora EU.
- ↘ Nedostatečné zohlednění rizik digitálního vyloučení a potřeb osob nevyužívajících digitální technologie (např. chytré telefony, internet apod.)

nyňi už je ignorování soudních rozhodnutí a neschopnost jednat podle práva třeba považovat za mimořádně závažné selhání vlády a jejího aparátu. Napak roli soudů je třeba ocenit. Ty se rušením opatření a současným posky-

továním času na nápravu snaží vládu přimět k zákonnému postupu, byť marně, zejména pak v případě řádného odůvodňování mimořádných opatření.

Vláda diskriminuje cizince

Chování vlády vůči cizincům je při zvládnání epidemie nemoci covid-19 diskriminační. Nerovný přístup se projevil, když byl cizincům (až na určité výjimky) na začátku roku zakázán pobyt na území ČR bez jakéhokoli odůvodnění, či jim donedávna bylo znemožněno nechat se v ČR naočko-

vat, neměli-li veřejné zdravotní pojištění. Problematické, a to i pro Čechy žijící v zahraničí, je neuznávání očkování, které bylo podstoupeno mimo země EU, a to i v případě, že je aplikovaná vakcína schválena Evropskou lékovou agenturou (EMA).

Stavební zákon je hrozbou pro ochranu veřejných zájmů

Stavební zákon, který byl i přes jednoznačné veto Senátu schválen Poslaneckou sněmovnou, představuje svou koncepcí integrovaného rozhodování bez pojištění nezávislosti a zajištění náležité odbornosti (orgány, které mají ochranu

veřejných zájmů v popisu práce, většinou nebudou mít pravomoc vydat k věci závazné stanovisko) významné riziko pro standard ochrany veřejných zájmů, ale i zájmů obyvatel v okolí staveb, a to ve prospěch prosazení zájmů developerů.

Předávání osobních údajů společností zaměřeným na vytěžování dat

Pro boj proti pandemii byly opakovaně používány nástroje (např. při trasování či distanční výuce), které byly napojeny na sledovací prvky technologických gigantů. Vzhledem

k nejasnému právnímu režimu po zrušení tzv. Privacy shield je předávání dat do USA, které je s těmito službami zpravidla spojeno, pravděpodobně v rozporu s evropskou legislativou.



„Komentuje-li vláda rušení svých proticovidových opatření soudy tak, že o nic nejde, říká tím občanům, že soudy jsou odtržené od reálného života a že vláda práva lidí nijak moc neomezila. Obě sdělení jsou pro osud právního státu velmi nebezpečná.“ — J. Jelínková



“Boj proti pandemii zvýraznil rizika digitálního vyloučení určitých skupin osob, které z různých důvodů nevyužívají moderní technologie. Do budoucna bude klíčové nejen stát digitalizovat, ale také zabránit tomu, aby digitalizace byla překážkou k plnohodnotnému občanskému životu těchto lidí.” — J. Vobořil

Doporučení expertní skupiny pro další období

1. Řádně odůvodňovat opatření pro boj s pandemií, neboť odůvodnění mj. umožňuje veřejnou kontrolu vlády.
2. Pokud je právní rámec boje s pandemií nevyhovující či nedostatečný, měl by být novelizován, ale nastavený standard kontroly vlády a ochrany svobod nesmí být snížen.
3. V procesu digitalizace brát ohled na riziko digitálního vyloučení některých skupin občanů a klást důraz na zachování ne-digitálních alternativ a povinnosti přijímat hotovostní platby.
4. Provést vyhodnocení dopadů rozhodnutí SDEU Schrems II pro zpracování osobních údajů ve státní správě a zabránit nezákonnému předávání dat technologickým gigantům.